

Prof. dr. France Černe, 1923–2012

Poslovili smo se od Franceta Černeta, enega najuglednejših slovenskih političnih ekonomistov, dolgoletnega visokošolskega učitelja na Ekonomski fakulteti in zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani. Prihodnjo pomlad bi praznoval častivrednih devetdeset let, polnih nenavadnih življenjskih preizkušenj in izjemnih strokovnih ter pedagoških dosežkov. Izhodiščna učiteljska izobrazba ga je za vedno napolnila s prepričljivim pedagoškim erosom, medvojna internacija v Dachau ga je na drugi strani zaznamovala s pristnim humanizmom, pogumna kritičnost do doktrinarnih ekonomskih razumevanj socializma pa ga je usmerila na samosvojo teoretsko pot.

Černe je bil prvi diplomant Ekonomske fakultete v Ljubljani, ki je leta 1958 na tej fakulteti tudi doktoriral. Delo *Planiranje in tržni mehanizem v ekonomski teoriji socializma* (1960) ga je postavila ob bok vrhunskih jugoslovanskih ekonomskih doktoratov v 50. letih, ki so začeli z Bajtovo kritiko Marxa (1953) in končali s Černetovo kritično analizo kolektivnega socializma. Branko Horvat, edini jugoslovanski Nobelov nominirane za ekonomijo, je v obsežnem delu *Politična ekonomija socializma* (1982), Černetov intelektual-

ni prispevek označil kot tipično usodo pomembnih ekonomistov majhnih narodov, ki žal nikoli niso dobili ustreznega mednarodnega priznanja.

Černe ni bil svečenik vladajoče ideologije, zmerom pa trden zagovornik pravic posameznika in družbe do ustvarjalne, politične in duhovne svobode. Mednarodne intelektualne izmenjave so bile v 50. in 60. letih redkost, Černe pa je izkušnje pridobival tako v Moskvi in Leningradu kot tudi na LSE v Londonu in na Berkelyju v ZDA, študijske obiske pa je leta 1987 končal z dvomesečnim obiskom na Kitajskem.

Filozofski kredito in široka socio-loška razgledanost, sta ostali osrednji intelektualni stalnici Černetovega ekonomskega raziskovanja. Velja za tretji in najbolj samosvoj intelektualni steber tako imenovane ljubljanske ekonomske šole, ki je v 60. letih začrtala edinstven študij ekonomije na ljubljanski univerzi, kot spoj marksistične in neoklasične ekonomske teorije. Bajt je na pravni fakulteti pogumno povzel predvsem neoklasike, Lavrač je na ekonomski fakulteti inteligentno spojil Marshalla in Marxa, Černe pa je postavil temelje heterodoksnе socioekonomije. Poučevanje ekonomije je tako v Sloveniji dobilo pristop in vsebino, ki je bilo radikalno drugačno in neprimerljivo znotraj celotnega socialističnega tabora.

Černetov teoretski raziskovalni lok lahko razdelimo na tri dele. Prvi pripada njegovi temeljni zastavitvi družbeno ekonomske analize, ki združuje normativne in pozitivistične vidike institucionalne ter neoklasične ekonomske teorije. Njegovo delo *Uvod v ekonomsko vedo (Temelji politične ekonomije)* je do leta 1969 doživelo štiri dopolnjene izdaje, vendar kljub originalnemu pristopu, ki spominja na Robinsonovo in Eatwella (1973), kasneje ni dobilo pravega

nadaljevanja. Drugi donesek predstavlja razvoj primerjalne analize ekonomskih sistemov, spodbudo za razvoj tega področja pa je dobil pri prof. Grossmanu na Berkelyju. Černe je v dobrem desetletju razvil originalno in mednarodno primerljivo teorijo (*Splošna teorija ekonomskega sistema družbe*, 1981), sledilce pa je imel samo še v Beogradu (Bajec) in Mariboru (Mulej). Tretji intelektualni steber predstavljata dve obsežni Černetovi knjigi (*Teoretični problemi naše družbene in gospodarske ureditve*, 1975), s katerimi doseže svoj intelektualni Olimp. V tej analizi sodobnega sveta in domačega ekonomskega sistema ga še do danes ni nihče presegel.

Starejši ljudje se dobro spominjajo gostobesednega profesorja iz 60. let, čeprav so morda že pozabili njegovo ime, ki nam je s črno-belih TV ekranov s palico in tablo v ozadju razlagal abecedo tržne ekonomije. Pedagoška in raziskovalna vnema, čustvena in ognjevita interpretacija, sta bili zaščitni znak Černetovega vsakdanjega komuniciranja. Želim si, piše v uvodu svoje knjige *Ekonomija iz novega zornega kota* (1965), da bi ljudje razumeli povezanost ustvarjalne demokracije, tržne učinkovitosti in gospodarskega razvoja. Vse skupaj ga je

za nekaj desetletij povzdignilo v najbolj markantno osebnost na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, sloves vodilnega političnega ekonomista pa je užival povsod po bivši Jugoslaviji. Za svoje znanstveno raziskovanje in številne izdaje politično ekonomskih knjig, ki nimajo primere v slovenskem prostoru, je prof. Černe prejel tudi vrsto pohval in nagrad. Letu 1960 Cankarjevo nagrado, leta 1976 Kidričevo nagrado in leta 1991, tik pred razpadom stare države, še nagrado Zveze ekonomistov za svoje zadnje kritično delo *Jugoslovansko samoupravno gospodarstvo v teoriji in praksi*.

Černetov teoretski opus je danes aktualnejši kot kdajkoli. Potrebujemo nov politično ekonomski pogled, kompleksnejše razumevanje ekonomskega sistema in ekonomskih politik ter predvsem kritično analizo sodobnega kapitalizma in domače družbene ureditve. Njegova intelektualna dediščina je velika, naše zaveze do nje pa tudi. Dokler bomo ekonomisti kritični in hkrati angažirani, dokler bomo svoja dejanja usmerjali v koristne napotke za povečanje blaginje ljudi, bomo stopali po Černetovih sledih.

PROF. DR. BOGOMIR KOVAČ,
Ekonomska fakulteta
Univerze v Ljubljani

n Delu 3/2012
ohjaofina